

кави (із вершковим морозивом, кленовим сиропом, медом, цвітом ружі, волошками, м'ятою, шоколадом, спеціями). Цікавим є факт, що найчастіше жінки повертаються в дім у селі, де можна босоніж ходити по траві, торкатися квітів, вдихати їхній аромат. «Її хатинка на краю села. Її дерев'яна хвіртка. І садок. І лавочка під яблунею. Дерев'яна, без різьби, без жодних прикрас» [1, с. 89]. Для відновлення сил Женья навіть розробляє власну методику – домо-над-морем-терапію. У таких оповіданнях ми знаходимо лише концепт чаю (мате, із липи, шипшини, м'яти, бузини, без різних заморських забаганок).

Отже, збірка оповідань Надійки Гербіш «Теплі історії до кави» започаткувала новий «теплий» напрям української літератури, де головними героями виступають ідеальні чоловік і жінка. Взаємопов'язані образи-символи кави, дому й дороги допомагають розкрити внутрішній світ героїнь, їх погляди на життя, страхи й переживання.

Література

1. Надійка Гербіш. Теплі історії до кави. К. : Брайт Стар Паблішинг, 2015. 168 с.
2. Тебешевська-Ткачак Т.Б. Художні особливості жіночої прози 80-90-х років ХХ ст.: монографія. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2009. 192 с.
3. Трофименко Т. 7 типів жіночих образів сучасної української літератури: у чому сила, сестро? URL: <https://povaha.org.ua/7-typiv-zhinochyh-obraziv-suchasnoji-ukrajinskoji-literatury-u-chomu-syla-sestro/>.

Коваленко А.С.

студентка IV курсу

філологічний факультет

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

ВИКОРИСТАННЯ ХУДОЖНЬОЇ ДЕТАЛІ У МАЛІЙ ПРОЗІ О. ДЕРКАЧОВОЇ

Анотація. У статті розкрито особливості використання художньої деталі в малій прозі О. Деркачової на прикладі збірок «Трикотажні метелики» і «Гуртівня штучних квітів». Акцент зроблено на використанні художньої деталі на композиційному рівні, у структурі тексту та як засобу психологізації.

Ключові слова: художня деталь, мала проза, мініобраз, сюжетно-композиційний рівень, засіб психологізації.

Сучасна література є різноманітною та колоритною, оскільки кожен з митців слова прагне заявити про себе, обравши неповторний творчий стиль і напрям художнього розвитку. Найяскравіше ці експерименти проявляються в малій прозі, яка стає все більш витонченою, концентрованою, глибокою.

До студіювання особливостей розвитку малої прози неодноразово звертались науковці різних генерацій, а саме М. Бахтін, Т. Бовсунівська, І. Денисюк, І. Качуровський, Цв. Тодоров, В. Фащенко, І. Франко, Л. Чернець та ін. Це дозволило дослідникам визначити такі домінуючі ознаки малої прози: короткий обсяг, невелика широта охоплення явищ, завжди присутня напруга, використання «малих» образів, моноцентричність [2, с. 118].

Кожна національна література виробила протягом століть власну специфіку відтворення тексту, тематичну та емоційну забарвленість, ідейність творів тощо. Значну роль у цьому відіграє образна система та авторська майстерність у використанні деталі.

Літературознавець Г. Поспелов наголошував на тому, що художня деталь – це частка, частинка або подробиця [10, с. 67]. Тим самим доводячи те, що саме деталь доповнює розуміння всіх обставин та картину зображуваних подій. Деталі несуть у собі емоційно-експресивне забарвлення, тож автори часто акцентують на них під час створення характерів, портретів, опису природи, інтер'єру, побуту тощо. Крім того, Ю. Борев доводить те, що саме за допомогою художньої деталі у читачів є змога отримати додаткову інформацію та проникнутись текстом для цілкового розуміння його змісту [3, с. 18]. Тож не випадково, прагнучи передати суб'єктивний досвід, створюючи власний художній світ, сучасні митці слова насичують його численними дрібницями й ольфакторними, акустичними, тактильними, смаковими тощо образами.

Серед таких майстрів художньої деталі можна виділити івано-франківську письменницю О. Деркачову. Її збірки малої прози «Синдром підсніжника», «За лондонським часом», «Повидло з яблук», «Гуртівня штучних квітів», «Трикотажні метелики» просякнуті численними, часто зовні непомітними, дрібницями, настроєвими нюансами, що розкривають світовідчуття й почуття героїнь, особливості їхнього існування у приватному та суспільному просторі. Причому, тематика та ідейне спрямування збірок не схожі між собою.

У своєму з інтерв'ю І. Федоляк О. Деркачова розповіла, як з'являються сюжети і твори, яку роль відіграють деталі в художніх текстах. Зокрема,

письменниця наголосила, що кожною деталлю необхідно милуватись, її варто цінувати, як і миті життя. Саме тому в них відображено справжні наміри й погляди митця, через них він намагається налаштувати спілкування з читачем, тим самим змушуючи останнього міркувати та читати поміж рядків [9]. У цьому аспекті проза О. Деркачової є маловивченою, хоча наявні окремі спроби проаналізувати її художні тексти з погляду ролі деталі у розкритті «свого / чужого» простору, опозиції «війна / мир», формально-змістових домінант тощо [1; 6; 7; 8 та ін.].

Зокрема, використання художньої деталі у малій прозі О. Деркачової позначається на її сюжетно-композиційній структурі, робить її довершеною. Так, наприклад, зав'язкою у творі «15.00.» та основою конфлікту є ремінісценція на роман В. Винниченка: *«Він не читав Винниченка, тому навіть не уявляв, до чого чесність із собою може привести. А я читала, тому знала, що чесність із собою може іноді вбити...»* [4, с. 134].

Щодо використання художньої деталі у структурі самого твору, то найчастіше це мініобраз. Тобто, щось уявне та абстрактне за допомогою таких допоміжних образів набуває реальних обрисів, персоніфікується, і навпаки – звернення до фольклорних, містичних елементів підсилює емоційну напругу тексту. Одним зі зразків цього можна вважати твір «Твоя зірочка»: *«Янгол, пчихаючи, попросився у тебе на лікарняний. Ти відпускаєш, але розумієш, що чихання – це лише привід, що він пішов надовго, може, назавжди»* [4, с. 97].

Варто відзначити, що художня деталь – це не лише опис побутових речей, подій, предметів та персонажів, їх мовлення. Головною метою деталі є пояснення вчинків протагоністів та антагоністів, особливостей їх мислення, світогляду, стосунків із всесвітом, соціумом та з самим собою.

Саме таких міні- (додаткових) образів та деталей у малій прозі О. Деркачової можна виділити цілий ряд: це янголи, листи, сновидіння, прояви почуттів, штучні квіти, шахи, метелики, символи війни тощо. Усі вони містять у собі важливу інформацію, яку намагається донести до читача авторка, сконцентровуючи його увагу на суттєвому. Через образи-символи, алегорії, порівняння письменниця відкриває глибину внутрішнього стану своїх героїнь, спрямування їх думок, дає точний опис переживань, який реципієнт радше сприйме на рівні органів чуття: *«Опускається небо... На дотик наче котячий ніс – мокре і вологе. Вгрузаюся у нього майже по пояс. Холодно і липко немов у болоті...»* («Крихітка») [5, с. 84].

У творі «Вчорашні листи» головна героїня, сповнена розпачу та суму, перечитує листи, які писав їй коханий чоловік: *«Твої листи завжди пахнуть*

зів'ялими дворянками...» [4, с. 87]. Цей запах навіює їй спогади про щасливу історію їх кохання та час, проведений разом, страшно мить розлучення та одруження з некоханим: *«Мені пощастило більше, ніж іншим жінка – можу народжувати скільки захочу. Тільки у мене ніколи не буде дитини з твоїми очима»* [4, с. 90]. Та наприкінці твору героїня зазнає настільки глибоких емоційних переживань, що зважується зателефонувати колишньому коханому і дізнається, що його життя обірвалось, коли народився її син: *«...ти помер. Місяць тому. Поклала слухавку. Заплакав син»* [4, с. 90].

Деталь як засіб психологізації головного персонажа яскраво використано, наприклад, у новелі «Яся». Маленька дівчинка, ім'ям якої названо твір, знаходиться в гармонії з навколишнім середовищем, відчуває єднання з природою. Так, *«у них із сонцем така традиція: зустрічатися на світанку і прощатись увечері»*, *«вона може годинами сидіти і слухати ліс»*, бачити те, чого не помічають зазвичай інші, пересічні люди, зокрема те, як *«промінчик потрапив у навутинку до навука Гоші»* [5, с. 149] тощо. Та вона самотня, мовчазна і замкнена у собі. Єдине бажання дівчинки – щоб ніхто не дізнався, що вона мешкає в цьому будиночку. Через деталі передається її збуджений внутрішній стан, насамперед страх, коли її забирають у автомобіль та говорять про СНІД, який може її позбавити життя *«...СНІД і далі шукає Ясю, тому її ніхто не забирає. То нічого. Скоро сонце вилікується, і вони будуть вітатися»* [5, с. 152]. Надзвичайно вражаючим є момент, коли Яся лягає під ковдру, спостерігає за світлом свічки та міркує над тим, що ліс вже не такий суровий і страшний та що сонце зможе прокидатися без неї. Таким чином змальовано втрату того зв'язку із Всесвітом, який надавав сенсу існуванню дівчини.

Кожен із персонажів творів О. Деркачової має власну трагедію: нерозділене кохання, питання життя і смерті, самотності тощо. Всі вони намагаються усвідомити внутрішній стан і прийняти або побороти його, що позначається на особливості їх міркувань, поведінки, з'ясуванні стосунків із соціумом. Зображуючи нюанси поведінки, письменниця використовує їх як провідний спосіб передачі почуттів своїх персонажів. Адже в кожному із творів доходить до моменту кульмінації, коли герої починають замикатись у собі, перестають реагувати на зовнішні чинники й подразники.

Таким чином, використовуючи художню деталь у своїй малій прозі на сюжетно-композиційному, ідейно-тематичному, образному рівнях, О. Деркачова впливає на свідомість читача, змушуючи його відчувати глибоко прихований сенс, палітру настроїв і відчуттів персонажів, вловлювати загальну ліричну тональність текстів. При цьому створюється унікальний художній світ,

що видається знайомим кожному і водночас химерним, загадковим, містичним, адже літературні коди й образно-символічні шифрограми роблять цінною особистість кожної людини, яка прагне їх відчувати й розгадати з погляду власного життєвого досвіду.

Література

1. Белімова Т. Двобій плоті і розуму, або Синдром підсніжника. URL : <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2014/02/11/080255.html>.
2. Богданова М.М. Українська історична мала проза ХХ століття: проблеми жанру та стилю. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. Серія: Лінгвістика і літературознавство: Міжвуз. зб. наук. ст. 2009. Вип. ХХ. С. 116–125.
3. Боров Ю.Б. Современная литературная критика. Семидесятые годы. М. : Наука, 1985. 240 с.
4. Деркачова О. Гуртівня штучних квітів. Івано-Франківськ : Мантикора, 2014. 154 с.
5. Деркачова О. Трикотажні метелики. Брустури : Дискурс, 2015. 180 с.
6. Землянська А.В. Часопросторова організація новел М. Хвильового «Я (Романтика)» та О. Деркачової «У лещатах романтики». *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. Вип. 148. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2016. С. 80–85.
7. Землянська А.В., Стрілець О.В. Опозиція «війна / мир» у художньому просторі малої прози О. Деркачової (на матеріалі збірки «Трикотажні метелики»). *Мова. Свідомість. Концепт* : зб. наук. статей. Мелітополь : МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2016. Вип. 6. С. 147–150.
8. Землянський А.М. Опозиція «свій/чужий» як просторова домінанта малої прози О. Деркачової. *Humanitarian paradigm*. 2018. №1 (1). С. 100–107.
9. Ольга Деркачова: В житті варто цінувати деталі та миті... [розмову вела І. Федоляк]. URL : <https://zbruc.eu/node/24260>.
10. Пospelов Г.Н. Теория литературы: учебник для ун-тов. М. : Высшая школа, 1978. 351 с.